

„Őrizzük, tartsuk fenn emlékeinket,
gyűjtsük össze töredékeinket,
nehogy elveszenek végleg,
s ezáltal is üresebb legyen a múlt,
szegényebb a jelen és kétesebb a jövő.”

Cato

Válogatás a „Fehérpartok” alján címmel készülő helytörténeti kiadványból. (szerkeszti: Heinrich Pál)

Hírek

Balatonvilágos hazafias közönsége a boldog Magyarország feltámadásába vetett törhetetlen hitének bizonyságául Balatonvilágoson, a vasúti állomás feletti magaslaton országzászlót állított fel, melynek ünnepélyes felavatása augusztus 18.-án vasárnap volt.

Az ünnepi beszédet Huszti József dr., egyetemi tanár mondta, a felavatást Urmánczy Nándor végezte s az országzászlót a Balatonvilágosi Fürdőegyesület gondozásába dr Szádeczky-Kardoss Boldizsár elnök vette át.

A szép ünnepséget igen nagyszámu közönség hallgatta végig.

Forrás:

Baltoni Kurír,
1935. augusztus 21.

Mit csinálnak a Balaton községei?

Kiss Endre Balatonfőkajári főjegyző tudatja, hogy a Latinák Jenő vezetése mellett működő Balatonaligai fürdő és gazdasági rt. igen szép tevékenységű munkát folytat.

Balatonfőkajár községnek Balatonaligán és Balatonvilágoson saját területe nincs, ezek fejlődésére befolyást nem gyakorolhat, így a fürdőtelepek fejlesztésében a politikai község irányítólag bele nem szólhat. Fürdőfejlesztő intézményekre a község nem gondolhat, mert pár éven keresztül községi építkezések lesznek és a fürdőtelepekre nem áldozhatnak.

Forrás:

Balaton,
1926 év / 8 sz.

Szalay Károly:

Balaton nóták

Álmok, szerelmek szép csodás világa: Balaton
Búvös, mesés varázsod elfeledni nem tudom,
Szelíd színével rádborul az azur nyári ég.
Ha a szív kigyúl itt, szerelmes forró lánggal ég.

Kis csónakok, mint lenge fátyol ringnak a vízen,
Az alkony árnya s a millió szín megfogta szívem
Itt haljak meg egy babonás szép őszi alkonyon
Mesélj, mesélj a sírom felett, te drága Balaton.

Balaton, Balaton, kék vízű Balaton!
Rózsámat keresem a ringó habokon,
Arany haj, szőke haj csodás tündérsziget,
Galambom szép szeme még felém integet.

Síri csend mindenütt, hallgat a Balaton,
Zokogja bús szívem: merre jársz angyalom,
Nem felel senki sem, szállnak a sóhajok,
Borongós bánatom zúgják a hús habok.

A Balaton ki-kiárad Aligán,
Csókot kér a galambom, a rózsám.
A Balaton vére kék, egy csók neki nem elég,
Szegénynek a szerelmetes szíve ég.

A Balaton ki-kiárad Aligán,
Csókot kap és csókot ad majd a rózsám.
Egy csók nekem nem elég,
Azt súgja a magas ég:
Szeressek, míg a Balaton vére kék.

Forrás:

Veszprém vármegye,
1938/6

B
a
l
a
t
o
n
a
l
i
g
a

Balaton-Aliga életében fordulópontot képez a múlt heti ese-

Fürdőélet a Balatonon

mény, amennyiben megalakult Kmetty Károly elnöklete alatt a „Balaton-Aligai Fürdőegyesület”, amely céljával tűzte ki, hogy a Balaton e gyöngyét a modern kor igényeinek megfelelőleg fejleszti. Akik ismerik Aligát, akik gyönyörködtek természetes szépségeiben, élvezték levegőjét, fölös számban bugyogó kristálytisza forrásvizét, akik fürdöttek a Balaton ezen tájékán, ahol veszély nélkül kilométernél beljebb mehet az ember a bársonysima talajon: bizonyára örömmel veszik e híradást. Lelkes gárda sorakozott az elnök mellé, hogy egyesült erővel oldják meg ama nagyszerű feladatokat, amelyeket Aliga valóban megérdemel. E feladatok főbb vonásokban a következők: utcák és sétateretek rendben tartása, a villanyvilágítás bevezetése, hajóállomás, gyorsvonati megálló és rövid lejáráó kieszközlése az állomáshoz.

Ezekon kívül a vendégek szórakoztatása, olvasótermek, játszóterek létesítése és mulatságok rendezése által. Továbbá egy szerpentin sétány készítése az Aligát félkör alakban határoló domblánc tövében, amely páratlanul fog állani a Balaton környékén s amely ritka természeti szépségénél fogva ezrével vonzza majd az idegeneket.

Ezek volnának a főbb feladatok, amely azonban korántsem merítik ki mindazt, amit e fürdő igazán megérdemel. Aki csak teheti, épít ezen a pompás helyen, amit bizonyít az is, hogy az ősz óta 11 db villa épült, s így a villák száma ezen a 8 éves telepen 40-re emelkedett, amelyekben a 400-at meghaladja a fürdőzők száma, mert nemcsak a Tisza vízéről, hanem az Aligáéről is elmondható, hogy:

Ki Aliga vizét issza,

Vágyik annak szíve vissza.

Az ősszel 9 új villát kezdenek építeni.

Aliga különben az összes balatoni fürdők között a legközelebb van a fővároshoz. 2½ óra alatt ér ide a vonat a fővárosból. A vonat díj is a legolcsóbb ide. A megélhetés, ha az ember háztartást visz, olcsóbb, mint

bárhon az országban, mert a vidék népe fölös számban hozza házhoz naponként az

élelmiszereket s miután itt az élelmiszerek hamisítása ismeretlen s a nép vallásos érzelmeivel sem egyeztethető össze, tehát e téren sem fenyeget semmi veszedelem sem.

Rövid ismertetésünket zárjuk be azon kijelentésünkkel, hogy Isten segítségével egy templomot is szándékszunk építeni, hol a hívő lélek Isten dicsőségét hirdetve, hálátelt szívvel emelkedhessék a Teremtőhöz, amiért Aligára pazar bőkezűséggel szórta égi áldásait.

Itt említjük meg, hogy fiatal egyesületünk máris szép jelét adta életrealitásának, amennyiben (július 27.) minden tekintetben igen sikerült Anna-bált rendezett. A szomszéd Világos nyaralóról is sokan jöttek át s cigányzene mellett reggelig mulatott a jókedvű közönség. Közben tréfás előadások és mutatványok mellett szóra-koztatták a nagyszámú közönséget.

Aliga legelőkelőbb telepesei jártak elő jó példával, hogy az érintkezés ne sablonos, hanem meleg szeretettől áthatott, családias jellegű legyen, mert csak így ismerhetjük meg egymást kellőképpen, így becsülhetjük meg egymást érdem szerint s ezek alapján állandósul közöttünk az a szeretet, amelyre a magyar társadalomnak mindenütt oly igen nagy szüksége van. Minden résztvevő meg volt elégedve a bál sikerével s a felejtethetlen est a Fürdőegyesület nemes céljaira szép anyagi haszonnal járt.

Kívánatos, hogy a további eljárásunkat is oly fényes siker koronázza, mint a kezdő lépésünket koronázta. Fel tehát a munkára s ki-ki tehetsége szerint lankadatlan kितartással dolgozzék, hogy nemes feladatunk az egész vonalon megoldható legyen.

Balaton-Aliga (Manczi-lak),

Ágoston Béla, fővárosi tanár

Forrás:

Balaton,
1912. augusztus 1.

A képek a Szalai család gyűjteményéből

Wágner Géza képkiallítása

Egy festőművész, akit istenadta tehetsége a Parnasszusra röpitett; akinek művészete előtt már Budapest, München, Berlin, Hamburg, Brüsszel, Párizs, London, Amszterdam, Róma és Velence hódolt, – gondolt egy merészet és nagyot s elment lakni, családjával együtt, Balatonvilágosra, egy kis parasztházba. Nem különködésből, ahogyan sokan teszik, hanem mert a szíve vonzotta. Úgy érezte, hogy minden addigi, ecsetje alól kikerült táj szépségénél gyönyörűsegebb a mi szőke magyar tengerünk és nincs olyan tájék, amelynek varázsa a festőt a művészi szépnék olyan fenségességig emelkedő magasságára tudná ihletni, mint a szépséges Balaton. Letelepedett tehát melléje s elkezdett vele ismerkedni.

Ó, Balaton őnagysága, akárcsak egy kacér kisasszony, nem egy könnyen árulja el szépségét és indulatait, hosszas, kitartó velefoglalkozást kíván attól, aki intimtásaiba bepillantani akar. Wágner Géza rendíthetetlen, híu imádónak bizonyult, aki napokon, heteken, sőt hónapokon át – az év különböző évszakaiban – nézte, figyelte, tanulmányozta imárottjának minden mozdulatát, szeszélyének s vele szívének minden változását; a nap aranyának, a hold ezüstjének csábítását, a szél füttyülésének csiklandozását, a vihar orgonájának megborzongató hatását, a langyos eső csókját, a tó bársonyos simogatását. S minél tovább nézte, minél tovább figyelte, annál szerelmesebb lett a tanulmányozása tárgyába. De többé már a Balaton sem bírt ellenállni ekkora szerelemnek és felfedte előtte minden titkát s megmutatta neki arculatát olyan őszintén s olyan sokoldalról, ahogyan még senkinek eddig.

És ekkor Wágner Géza elkezdett festeni. Az olaj és vízfestéket, amivel oly sok szép részletét örökítette meg e földnek, félretette s elővette a pasztell-krejtont, mert annak meleg színeivel tudta leghívebben visszaadni szerelme tündöklő mosolygását, napsugaras kacagását, fellelgborus bánatát, holdvilágos álmodozását, zöldben tajtékzó haragját, vagy téli fehér szunnyadását. Annyira féltékeny volt szerelmesére s annyira csak a Balatont akarta megfesteni a körülvevő hegyekkel s levegő-éggel, hogy képein – amiket pedig nagyszámmal

festett – emberi alak, vagy emberkéz alkotta vízi szerzőm nem található.

Talán még senki olyan jól nem jellemezte Wágner balatoni festményeit, mint Rákosi Jenő egy róla írott vezércikkében.

– Csodálatos egyszerűséggel – mondja többek közt –, azt merném mondani, minden képe a pillanatnyi benyomás rögtönzése. Minden képe a Balaton és minde-
nik más. Csodálatos tökéletességű felhős ég és pihenő, vagy mozgalmas, vagy jéggé dermedt víztömeg. Egy-egy kép, leszámítva a mester művészetét, nem is valami különös. Azt mondanád, kevés, vagy szegényes, vagy egyszerű, ég és víz, amelyeket sötétlő partok választanak el egymástól. De ha sorozatosan nézed, mindenik egy-egy dal a Balatonról, amilyen volt egy-egy meglesett pillanatában.

A külföldön iskolázott Wágner Géza különben nem csupán tájképfestő művész, hiszen óriási rajzkészsége mindenre képesíti őt. Pompás rézkarcai is lebilincselnek s portréi is mesteri kézre vallanak. Most éppen dr Rott Nándor megyéspüspök arcképét festi s amint értesülünk, nemcsak az egyházfő, hanem minden hozzátartozója el van ragadtatva az élethú vonásoktól. Sőt a mester nevének egy csendélete is látható a kiállításon, mert ő is művészlélek.

A balatoni kollekcióval azonban nem vetekedhetnek Wágner Géza többi alkotásai. Azokon néhány vonással többet ad vissza, mint sok más balatoni festmény tulsufolt színpompája s éppen ebben az egyszerűségben rejlik a művészete. Az irodalomban is az a művész, aki mentül kevesebb szóval minél többet fejez ki. Aki ért a rajzhoz, az egész közéről is megnézheti ezeket a képeket, aki azonban laikus, az – egyszerűségük miatt – jobb, ha néhány lépés távolságról szemléli őket, ahogyan festményeket nézni általában szokás.

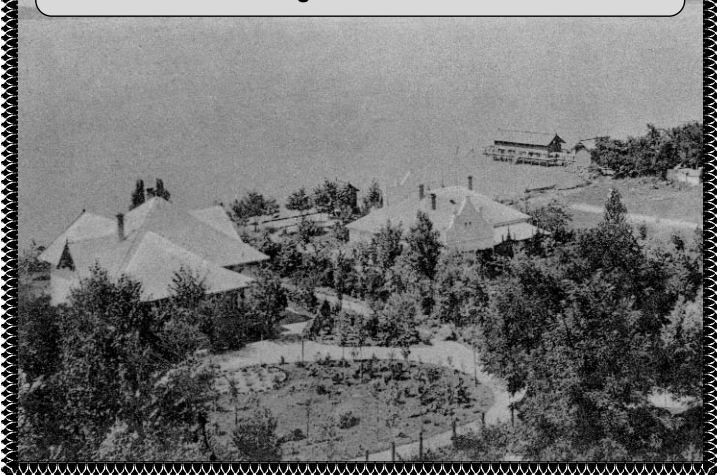
De nemcsak képeket fest Wágner Géza a Balatonról, hanem cserepeket is gyárt – kisfiai segítségével – a homokjából, a saját maga építette, tágas kemencében, amelyhez már a kis parasztházát is bájos villává alakította fővárosinak is díszes műteremmel. A színmagyar motívumoktól ékes kerámiai alkotások szintén magukon viselik a művész ihlettségét és balaton-szerelmét, amely nemes, tiszta, felemelő s gyümölcseivel fennkölt érzésekre hangol.

Talán ezért is hozza el Wágner Géza művészetének termékeit Veszprémbe éppen most, amikor itt a szerencsétlen tüdőbetegek és a kis hadiárva megsegítésére jótékony mozgalom indult. A művészet fenségessége általában, a mi Balatonunk művészi kezek által visszatükrözöttetett varázsa pedig különösen alkalmas arra, hogy a hétköznapi, önző érzésekből felemelkedjünk oda, ahol csak az anyagtalán lélek működik s egyedül a krisztusi szeretet uralkodik az emberen, aki szolgál Istenének.

Forrás:

Veszprém Vármegye,
1926. november 21.

Balatonvilágos az 1910-es években

Sóstó-Gamászai Csárdamajor-Balatonvilágos-Balatonaligai magaspartok

A Balaton közelében (3 perc) a vasút és a műút között, valószínűleg a szélfúvástól kialakított medencében, találjuk a náddal és sással borított, a Balaton szintjénél néhány méterrel magasabban fekvő lefolyás nélküli Sóstót.

Eredete nagyon hasonlít a tihanyi belső tó keletkezéséhez. A tónak nincs forrása, csak a környező domboldalról lefolyó csapadék vize táplálja. Hosszúsága 760 méter, szélessége 230 méter, területe 10 kat. hold. Feneke rendkívül iszapos, igen sok pióca él benne, ezért fürdésre nem alkalmas. Halai között sok a kárász, amely nagyon szereti az iszapos vizeket, de keszeget, pontyot és csukát is fognak a vízében. A tóban az iszap, a sok sás és nád miatt halászni csak varsával lehet. Ez úgy történik, hogy a halászok este a halak járása helyén lerakják a varsákat s a halak belemennek a fufangosan összeállított hálóba, melyből kijönni már nem tudnak. A varsa úgy működik, mint egy drótból készült befelé keskenyedő egérfogó. Reggel aztán kiszedik a zsákmánnyal megtelt hálócsapdákat.

A tótól jobbra emelkedő dombról kilátás nyílik Balatonszabadi első települési helyére, a Pusztatoronyra. A tó műút felőli sarkánál egy kis erdőt, a baloldalán pedig a csárdát találjuk. A strandtól a Rákosi Jenő úton folytatva utunkat Gamásza vasúti megállóhelyére érünk (5 perc). Tovább haladva a vasút alatt átvezetett alagutat találjuk. Most vagy a vasút baloldalán megyünk tovább, vagy ha meg akarjuk nézni Csárdamajort, átmegyünk az alagút alatt és a vasút jobb oldalán érijük el a települést. (10 perc).

A 132-es órháznál újonnan épült kis házcsoport az egykor itt állt Gamászai csárdától kapta nevét.

A csárda mellett vezetett el az úgynevezett Meszes út, melyen a várpalotai, ösküi mészegetők hordták eladni a meszet messze vidékekre. Sokan még ma is ezen járnak. Ugyancsak az úton jártak a környék falvaiból a gazdák a „fölsőmalomba”, az akkor még messze földön egyetlen vízimalomba. Gyakran megfordultak itt a bakonyi és balatonkörnyéki szegénylegények is, s így a három évvel ezelőtt lebontott csárdának elég jó forgalma lehetett. A Balatonszabadiban lakó öregek még elmondanak olyan betyártörténeteket, melyeket maguk tanúsítanak vagy szüleiktől hallották.

A csárdából csak egy kisebb melléképület maradt meg s mellette a földreform során kiosztott házhelyeken szép új házakat építettek az új telepések.

A telep főutcáján a régi meszesúton új házak épülnek s itt áll az órház szomszédságában a Közlekedés és Postaügyi Minisztérium üdülője is. Ha kimegyünk a Balaton-partra, hamarosan elérjük a balatonvilágosi vasútállomásra felvezető kocsival és gyalog járható szerpentin utat, amely a domboldalon épült vasútállomáshoz vezet. Előtte gyönyörű kilátás nyílik a tó hatalmas tükrére. Lépcső vezet innen a felsőtelep szélén húzódó sétányra. Itt helyezték el Mészöly Gézának, a Balaton nagy festőjének vörösköből készült emlékművét. A bronztábla a festő arcképét ábrázolja.

A gyönyörű kilátás megéri a fáradságot. Északra az aligai kikötő mólói nyúlnak be a tó vizébe s a parton a sűrű fazonok között inkább tudjuk, mint látjuk a fürdőtelepet. Mögötte a Fehérszántók, másnéven Magasparkok emelkednek. Látjuk a Tikácsvölgy száját, felette a Csittényhegyet, a vasúti

alagút nyílásának fekete foltját s a hegyen az akarattyai templomot. Vele szemben Rákóczi szilfája emelkedik magasra s az egész mögött a Sárberektől kezdve a keleti Bakony nyúlványai sötétlenek. A tó partján Balatonkenese látszik a Magasparkok oldalában a híres Tatárlikák, aztán a mámapusztai hegycsúszamlás, majd a Balatonfüzfő s messze a háttérben a Keleti Bakony, az Öregfutóné, a Móróctető részben erdős, részben kopár részeivel. Északnyugatra a Hajastető, fölötte az Ámoshegy, a Papod és Feketehajag, előttük pedig a Balatonfelvidék hegyei emelkednek. Vörösberény felett a Megye- és Kőhegy, Balatonalmádi felett a Cserelak, aztán Alsóörs a kis gömbölyű Somlóhegy oldalában, majd az Atya-, a Csákány-, a Péter- és Tamás hegyek látszanak. Mögöttük a Somhegy és a Recsekegy húzódik nyugat felé. A hegyek aljában Paloznak, Csopak, Balatonfüred, Aszfófi háza fehérlelenek, s aztán a tihanyi félsziget dombjai látszanak az apátság kéttornyú templomával. Följük emelkedik a Badacsonyi teteje s mintegy a tihanyi félsziget folytatásaként a déli parton a szántódi móló nyúlik mélyen a Balatonba; jobbra pedig a Lucstető húzódik dél felé. Kilátóhelyünkhöz közeledve Siófokot, a balatonszabadi rádióállomás antennáit és a hosszú körkép után újból az alattunk húzódó Balatonpartot látjuk.

Ez a gyönyörű panoráma valóban festő ecsetje alá kívánkozik és még ennél is szebb a kilátás, ha a sétány végén emelkedő kis domb tetején álló köről nézünk széjjel, mely Balatonszabadi és Balatonfőkajár községek határát s egyben Somogy és Veszprém határát is jelzik.

Visszatérve a vasúti megállóhoz az előbbi szerpentinhez hasonló de ellenkező irányban haladó gyalogúton juthatunk le újra Balatonvilágos egyetlen főutcájára. A két szerpentin között a Rózsasétány húzódik árnyas padjaival és pihenőivel. A Rózsasétánytól keletre pár lépésnyire az út jobb oldalán található a Vak Botyán forrás. Környékét szépen parkosították, padokat állítottak s a forrás felett két hatalmas nyár- és nyírfa áll. Útunk továbbra is villák, üdülőházak között a gyalogjárón vezet, míg az út bal oldalán a Gábor Áron forráshoz érünk. (20 perc).

Közben van a Népbolt és a Kéktó vendéglő. Ezután elhagyjuk Balatonvilágos határát s átlépünk Balatonaliga területére.

Kis völgyben lefelé vezet utunk a mólóig (5 perc). Itt ha balra térünk a kikötőbe és a mólóra érünk, jobbról pedig műút vezet a 7. számú főútvonalra. Ezen juthatunk el Balatonaliga vasútállomásra is.

A mólótól egyenesen tovább haladva szép területen haladunk át (10 perc). Itt véget ér a műút, mely a balatonvilágosi fürdőtelepnél kezdődött s földúton megyünk tovább az aligai „Fehérszántók” alján. Gyönyörű itt a partvonal, a dombfal tetején mintegy levegőben lógó hatalmas fákkal s a partoldalban fészkelő és repkedő madarakkal. A magasparkok alatt egymás fölé épült kis villák állanak s balról a nádasokkal szegett Balaton vize csillog. Hamarosan elérjük a Neszt villát (10 perc), amely mellett lépcső és szerpentin út vezet fel a Fehérszántók tetejére, az úgynevezett „Pipázóra”. Érdemes ide felmenni, mert talán még a világosi körképnél is szebb kilátás tárul elénk.

A tetőről levezető út mellett a part oldalában barlangszerű nyílást látunk, melyet a villák lakói a háborúban óvóhelynek készítettek. A lépcső mindkét oldalán épült villák udvarán forrásokat látunk, melyek kitűnő vizet adnak. Általában sok a forrás, de csak itt a parton; a magasban lakók ide járnak le ivóvízért.

A tetőről leérve a parton tovább haladva elmaradnak az épületek. Később ismét egy lépcsőhöz érünk (10 perc). Ez a part felett épült Gáspár-telepre vezet, mely szétszórta épült villákból áll. A lépcső közelében a Balaton partján vörös kőbe foglalt forráshoz jutunk. Szemben emelkedik a „Kisorom” nevű agyagtömb fehér háromszöge. Az úton is a partomlásokból származó hatalmas agyagtömbök hevernek szerteszét. A forrástól jobbra, völgy közepén, egy út vezet fel Balatonakarattyára, balra pedig a tó partján egy másik Balatonkenese felé.

Forrás:

Somogyi séták,
Siófok, 1957.